

Čo robí spisovateľa veľkým umelcom, čo priemerným a čo len grafomanom? Ako a kto posúdi a určí, že jeden text je umelecké dielo, iný len dielko a ďalší iba brak? Samozrejme, je tu literárna kritika, v poslednom čase otriasajúca sa pod tlakom postmodernity, pre ktorú má každý text rovnakú hodnotu a autor nie je podstatný. O literárnu kritiku sa oprieme, keď čítame Prousta, T. S. Eliotta alebo Kafku, o hudobnú kritiku, keď počúvame Mahlera, Schönberga či Skriabina - ich umenie vstrebávame postupne a vynárajú sa nám stále nové podoby a významy. Je však niekoľko vzácných umelcov, pri ktorých žiaden odborný výklad nepotrebujeme. Ak čítame autorov-básnikov, ako je neskorý Domino Tatarka (stále takmer nedostupný!), García Márquez či Bohumil Hrabal, alebo keď počúvame Brucknera, Haydna či Janáčka - ich text alebo hudba nás unášajú, opantávajú naše zmysly a samotné čítanie, počúvanie sa mení na opojenie. Z jedných sála génius, majestáť a pohľad do nedostupna (nekonečna), z druhých láska k životu, pokora pred stvoriteľom a dotyk s večnosťou. Ich umenie je neskonálny dar, ktorý dodáva nášmu životu zmysel, pomáha znášať každodennosť, ale aj tešiť sa z každej chvíle so spriaznenými dušami okolo nás, i s dušami, ktoré sú vzdialené v čase a priestore.

## **BOHUMIL HRABAL - LÁSZLÓ SZIGETI KLIČKY NA KAPESNÍKU**

ROMÁN - INTERVIEW. V ROKOCH 1984-85 SA PÝTAL A ODPOVEDE ZAZNAMENAL MAĎARSKÝ NOVINÁR ŽIJÚCI NA SLOVENSKU LÁSZLÓ SZIGETI. VYŠLO V NAKLADATELSTVÍ PRÁCE, 1990. (ÚRYVKY)

*Kritika & Kontext ďakuje Lacimu Szigetimu za povolenie uverejniť tieto úryvky a za fotografie Tibora Hrapku, ktoré doteraz neboli zverejnené. Takisto ďakujeme Kanadanovi Derekovi Patonovi, ktorý žije od roku 1988 v Prahe, za preklad tohto náročného textu.*



**Nemáte rád stín?**

Ne. Já miluji tmu, ale nemám rád stín. Vyjdu na ulici a svítí slunce, tak jdu pořád tak, abych šel ve slunci. I když je horko, i když je čtyřicet stupňů, tak pořád jdu ze stínu tam, kde je slunce. Nevím. To mám od dětství. Kam nechodí slunce, tam nechodím ani já. Krom hospody.

**A milujete tmu.**

A mám rád tmu, ovšem ne tu nečistou tmu, ale tu krásnou noc s hvězdama, i tu krásnou noc, když prší, když...

**Tak to není tma. To je čistota, to je očištění se.**

Tak, tak. Kdybych měl být ve tmě nečisté, tak bych zešlel. Ale - já se rád bojím...

**Vy teď nemluvíte o tmě, ale o nějaké nádheře.**

Tak. Vlastně o noci, z tmy mám hrůzu. Ale rád se bojím.

**Eliot také neměl rád tmu a také měl rád kocoury. Řekl ste, že v dětství, když ste chtěl číst, byli**

**kolem vás kocouři. - V Maďarsku vyšel sborník, ve kterém mnoho básníků a prozaiků a mezi nimi i Eliot, píše o vztahu ke kocourům. Jak ste se díval na kocoury v mládí a jak se na ně díváte nyní?**

Myslím, že ani milence jsem se nikdy nevěnoval tak jako kočkám. Zažívám s nimi šokující syndrom milenců...

**Kdy začala ta velká láska?**

Pamatuji se, že jsem jednou šel ze školy v Nymburce a najednou něco zamňoukalo ve vinné révě pod okny a tam jsem uviděl koťátko. Mělo růžový nos a pod bradou i na tlapkách bylo bílé, hřbet mourovatý. Jen vím, že bylo žalostné, a když jsem nad tím užasl, přitisklo se ke mně a já jsem poznal něco, so jsem do té doby neznal. Najednou jsem byl něžný, dokonce jsem už v tu chvíli věděl, že tohle koťátko ode mně nikdy nesmí, že je moje, a ono se ke mně tisklo a já jsem si vybojoval to, aby to kotě bylo u nás. Spávalo se mnou, a když se mi po něm nad ránem zastesklo, vyšel jsem jen tak v košilce a volal jsem přes louku, a vždycky od sladovny přiběhlo mocnými skoky a já jsem ho k sobě přitiskl, a bylo mokré a vonělo trávou. Pak jsme leželi v posteli, kocourek natažený vedle mně, a já jsem úzkostlivě dával pozor, abych jej nezalehl, tváře jsme měli u sebe. Tenkrát jsem byl v biografu, dávali grotesky a jedna se jmenovala Serpentýn zedníkem, tuším teď, že to byl Lupino Lane, a tak kocourek se jmenoval Serpentýn.

**A ta láska ke kocourům trvá?**

Každý den ráno musím jet do Kerska, abych je viděl, abych je hlídal, abych je nakrmil, i když je ošklivé počasí, abych jim dodal kuráž. Tam pochopitelně i píšu, oni sedí a koukají na mě, zatímco moje žena křičí, když pouštím hlasitě Mahlera. Kocoury mám dva, jeden se jmenuje Pepito a druhý Pusinka. Sladce vzdychají a poslouchají Mahlerovy symfonie, šestou, desátou, vzdychají ještě víc, a pak spí a i ze spaní sladce vzdychají. Ovšem kdo chová kocoury, kdo chová kočky, tak pozor, já jsem taky trochu hospodář. On přijde čas, že někdo musí zabít kořata. Od jinošství jsem to byl vždycky já. Právě proto, že jsem je miloval, žil jsem s nimi a věděl jsem, že to nejde aby zůstala naživu, čili já jsem byl ten, kdo je sprovdil ze světa. Já jsem také byl ten, kdo musel loni, nebo předloni utratit dvě kočky, neboť jsem jich měl dvanáct. Museli odejít dvě. Musely být mnou zastřeleny, aby jich bylo míň. Ale i mně je míň...

**To jste dělal ze soucitu?**

No, co budu dělat s dvanácti kočkama? To nejde. Vy musíte být taky hospodář, který má statek, musí vědět, kdy má co zabít. Musí to být ten otec. My všichni rádi jíme bifteky, no tak musí být někdo, kdo je pánem usmrčování, musí být řezník. Kdo chce, aby v domě bylo trochu souladu, no tak tam nemůže mít patnáct koček. Navíc v lese. Ono totiž stačí mít dvě kočky a přivádí vás k šílenství, když má kočka kofata a začne nosit králíčky. To potom nevíte, komu máte nadržovat. Jestli těm králíčkům, nebo té kočce. A někdy máte takový dopal, že kdybyste tam opravdu měl pušku, tak tu vroucně milovanou kočku odprásknete. Protože ti králíčky, které ony chytají, jsou daleko krásnější a něžnější, než celá ta moje slavná kočka. Takže, on pan Hrabal taky musí umět být krutý, ovšem na útraty sebe sama. Napsal jsem o tom knihu, kterou jsem nazval podle té kočky, která musela být zlikvidována. Ta novela se jmenuje Autíčko, má asi osmdesát stránek, a já ji napsal jako obvinění sebe sama ze zločinu téměř proti lidskosti. Protože tím, že jsem musel zabít dvě kočky, jsem shledal, že tak jako člověk nemůže beztrestně zabít kočku, tak v tom širším dopadu ani člověka. A my žijeme v době, kdy, jak jsem slyšel z Vídně, po skončení války, to je od roku 1945 dodneška, padlo celkem 21 miliónů lidí zase někde v boji. Bojem za lepší zítřek nebo krutostí, to je jedno, 21 miliónů lidí je zabito a já se hroutím z toho, že jsem musel zabít dvě kočky, aby byl soulad v domě. Protože kočky, které jsou v nesouladu v tom baráku, vám udělají takové peklo, jako když máte dvě milenky, které přijdou na návštěvu k vaší manželce a vyřikají si to. Takže je lepší tu manželku nebo milenku humánně sprovodit ze světa aspoň v duchu. Jenže já jsem ty kočky musel zabít, a to je obžaloba nejen mně, ale i celého světa, neboť jsem tuto knihu napsal jako svůj obžalovací spis sám na sebe. Je to balada. Zase jsem se dobral, jak jsem říkal o té Jarmilce, toho totálního realismu. Má to sice literární formu, ale jako poctivý novinář jsem napsal reportáž o tom, jak se mi to všechno stalo. Havarovali jsme téměř smrtelně a já jsem to potom shledal jako odplatu. Náš Escort havaroval přímým nárazem, zázrakem jsme zůstali na světě. Katarze a moje nebesa.

**Vy jste seděl za volantem?**

Žena. Ale já jsem byl šfasten, že jsem prostě pocítil odplatu za to, že jsem já osobně zavínil smrt dvou kočiček. Zdá se mi, že v poselství té novely, v tom sdělení jsem už něco překročil, tu mez, kde to přestává být literaturou.

**Pane Hrabale, a co ta transcendence?**

Ta vám nepomůže. Všichni velcí milenci vždycky byli někdy blízko toho - i u Dostojevského -, že zabijou tu svou milovanou. A já jsem také miloval ty kočky, ale musely jít některé pryč, ony nebo já. Já už jsem nemohl doma vydržet ten randál. Všichni velcí spisovatelé to znají a zavádili o ten problém; skoro každý člověk. Tak jako Livius, který napsal dějiny světa, píše, že nepotkal ve světě člověka, který by nechtěl spáchat sebevraždu, tak určitě já jsem nepotkal člověka, který by nechtěl sprovodit ze světa nějakou milovanou bytost. Ale odehrává se to jenom ve slovech „já bych tě nejradši zabil“ a „já bych nejraději všechny ty kočky posřítel“, kdežto já jsem to udělal. Jaký je tedy rozdíl mezi tím kondicionálem - já bych to udělal - a mezi - já jsem to udělal? Podle Krista, kdo pohleděl na manželku druhého, toliko ku požádání, čili byste ji chtěl píchat, jak se říká u nás, už jste s ní souložil v srdci svém. Světlo na obzoru...

**A to už je hřích?**

Ano, i u mě. Já jsem milenec koček, ale když přijde čas, tak od těch dvanácti let jsem to byl jedině já, který dostal ten úkol a ta kofata jsem vždycky buď topil, nebo úderem o cement jsem je zabil; já, moje matka by se zbláznila. Víím jenom, že jsem měl hrozný pocit, že jsem něco strašného udělal, krev se mi vždycky při tom pomyslení nažene do hlavy a mám dojem, že už od těch dětských let jsem činil zločin. Muselo to být a vykonal jsem to. Protože jsem je miloval a miluju dodnes... kočky.

**Jaké zločiny máte ještě na svědomí?**

No, že někdy... Jakýpak je rozdíl mezi tím, jestli jste zabil vy, nebo někdo zabil vás? Někdy v životě, když se člověk vrací k tomu, že ublížil nějaké mladé ženě, prostě neměl o ní zájem, nechal ji být, a ona vám psala a prosila a prosila a prosila, aby mohla být na světě s váma, a vy jste neměl uši k slyšení. I to je v jistém smyslu psychická vražda. Ale to jsou problémy, na které narážíme, to je ta druhá stránka mého ludibronismu, mého pábení melancholie, mého hominismu - nikoliv humanismu -, že i já dovedu nebo musím být někdy krutý. Ale já bývám krutý i sám na sebe. Já si nic neulehčuju, já ty pocity viny u sebe zvyšuju, já dokonce, když se stane něco hrozného ve světě, beru to tak, jako bych to udělal já nebo to bylo uděláno mně. Ty nějaké velké masakry, všechno, co se děje, tak to jsem já. To mě naučil Schopenhauer a jeho to naučila ta indická filozofie. Já vidím, jak se lidé stílejí do týla, ve válce, ti neviní, to jsem já. A i ta kočka, ta zabitá kočka, to jsem já. Když

vidím někde přejetého psa, tak to jsem já; čili ten hluboký soucit. Někdy se stává, že ze soucitu necháme naživu k smrti zbědované, opuštěné kočky, vychrlté na smrt. No není lepší humánně ji střelit? Když už... Že jí pomůžete na druhou stranu. I to patří k úkolům člověka, který o sobě říká, že je milenec; ba dokonce, co já zažívám s kočkama, jak si rozumíme, to už neexistuje...

### ***Ještě jednou ta jejich jména...***

Pepito, mourovatý kocour, a Pusinka, ten je zrzavý, to je ta Pusinka, jako Real Club Madrid jsou Pusinky.

### ***Je mezi nimi rozdíl?***

Jsou úplně nebe a dudy. Mají dočista rozdílné národy. Pusinka je vždycky elegantní a jí pomalu a je tichý a ve svých projevech je cukrsüss, cudný. Pepito rád jí, neustále řve, volá nás, je plný projevů, které jsou zvukové, jí tak, až žere, a dovede se docela bezostyšně mazlit, kdežto Pusinka je tak jako jenom apetiilich. - A to patří ke mně, když mám rád zvířata, tak jich nemůžu mít patnáct. Ona pak šílí. Ona tak žárí! Já jich měl jednu šest nebo devět, oni vám vlastně udělají z toho malého bytečku peklo. Inferno non paradiso.

### ***A udělal jste z toho psychický problém, zabít kočku...***

O nic miň než Dostojevskij.

### ***Vy jste napsal v Něžném barbarovi o Vladimírovi, že jeho nemoci se rovnají zdraví. V tomhle případě to platí i o vás.***

Já se musím vrátit zpátky. Dostojevskij to udělal jako intelektuál, který zkoumal Raskolnikovem, zda to unese. Takové dvě ženské, navíc nic moc, pranic hodné, takže když je zabije, nic se nestane. Čili zkoumal otázku morálního svědomí a svědomí toho Weltgefühl, Welthafte, to jo. Kdežto já jsem zabil z důvodu, že se nedalo už nic dělat, protože ty kočky šlely mezi sebou a já jsem šlel z nich, já jsem měl utrum z kočičí lásky, buďto se já oběsím, nebo některá z nich půjde. Byla to otázka, kterou shledávám vždycky u hospodářů, u lidí, co žijou na venkově a kteří jsou podle mně neslychaně krutí ke zvířatům, ale musí to tak být. Pes musí být uvázan, koček tam může být jen tolik, kolika on stačí nalít mléko a aby mu vychytali myši, a ostatní musí odejít. To je moje stanovisko hospodáře, který chce mít jistý soulad ve svém baráku mezi těmi zvířaty, která tam jsou. Ale někdo musí být pánem usmrcování.

### ***Co myslíte, Dostojevskij nezabil?***

Dostojevskij byl určitě jenom kousek od toho, aby někoho zabil, pak se ten motiv v něm objevuje, a vždycky až kousíček předtím... anebo zabije! Máme Raskolnikova, máme Stavrogina, a dá se říct, v těch osobách je celý on, jsou tam ti jeho běsi, kteří ho ovládali, tam je ta jeho svatá nemoc. No a v Karamazovovi! Tam se Dostojevskij štěpí. On je současně Aljošou, je intelektuálem Ivanem, je tím spontánním Miřánkem. A současně i starým a chlípým Karamazovem.

### ***A já si myslím, že je i tou poběhlicí, tou Grušenkou!***

Grušenka! No, Grušenka! Pozor svěřice! Ty ženské tam úplně zachraňují ty mužské. A vůbec v Rusku, všichni mají vedle sebe ženské, které je zachraňují. Miřenko, ty můj živote!

### ***A vás zachraňují taky?***

To ani tak nepozoruju, mě spíš vždycky zachraňuje mužský. Totiž já jsem příliš miloval, čtyřikrát jsem byl hodně zamilován, a nic jiného jsem si nepřál, jen abych se oženil s takovou tou láskou na život a na smrt. Býval jsem strašlivě zamilovaný, celkem čtyřikrát, a vždycky to trvalo čtyři roky, dokonce i ta moje slavná zaměstnání trvala taky čtyři roky, čtyři roky Kladno, čtyři roky divadlo, čtyři roky starý papír a čtyři roky dráha. Ale já jsem každý ten můj spíš erotický objekt miloval tak, že jsem se podobal zamilovanému psíčku, kulové desítce, na které je medvědář s medvědem, který má kroužek v nose; ten medvěd to jsem byl já. A vždycky jsem se chtěl ženit, ale ty moje lásky usoudili, že já se na to manželství nehodím, že jsem tuzince zasněný člověk, a potom víc utratím, než vydělám, a vždycky z toho tak jako sešlo, takže spíš já jsem byl opuštěn. A hroutil jsem se, hroutil...

### ***Asi proto píšete mň o ženách, než o mužích?***

Nebo teprve bych měl psát. Teď teprve...! Koukejte! Třeba Postřiziny vypráví matka, trilogii, co teď píšu vypráví s velkým smíchem moje žena. Jsou rukopisy žen, které vypořádají o svých mužích. Jedna vypráví o Picassovi, druhá vypráví o Tolstém, třetí o panu Dostojevském. Pani Dostojevská vypráví o svém muži. A mně se zdá, že ty ženy příliš své muže obhajují a příliš je stylizují směrem k tomu, že to jsou velcí umělci a velcí lidé. Já jsem dospěl k tomu, že nechám hovořit manželku docela obráceně. Už jsem napsal jeden díl, teď jsem dopsal druhý, kde vypráví moje manželka o mně a ona mě neustále spíš shazuje, ona líčí spíš mé negativní stránky. Mužské manýry jsou přece strašné.



### ***A píšete skutečnost nebo fikci?***

Ne fikci, spíš pravdu. Pozor, všechno je pravda.

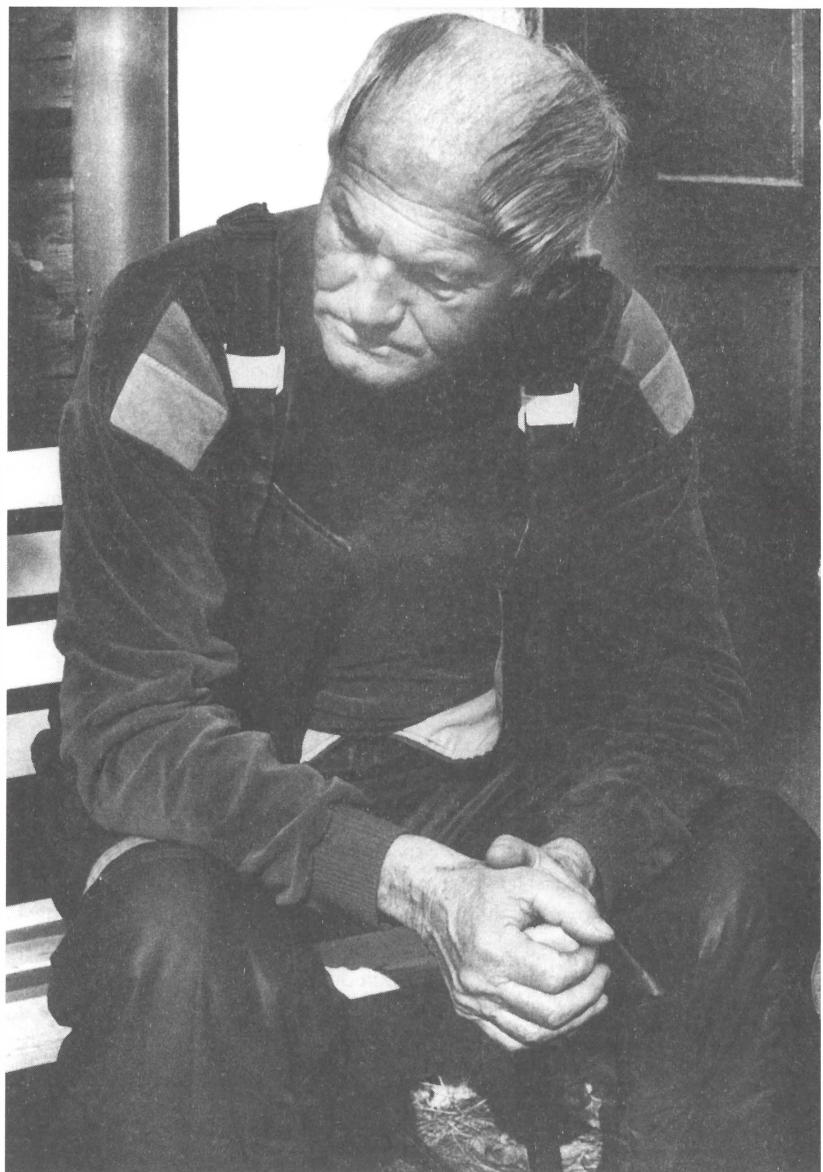
### ***A co z toho vyšlo?***

Ještě nic. Třetí díl mám tak jako načrtnutý, ale vypráví to manželka o mně a shazuje mě. Ne, že by mě shazovala úplně, vypráví o mně jaký já jsem, líčí všechny mé vlastnosti, necnosti. A k tomu mě dohnaly právě ty tři knihy, které jsem si přečetl, hlavně pani Dostojevská. Ovšem mám dojem, že teď vyšla někde v Paříži, bohužel jsem to nedostal, kniha paní Pasternakové, která vypráví o svém muži. Tvrdí se, že je to vynikající. Ony ty ženské... všimněte si u Rusů, vždycky mají vedle sebe ženskou, i Francouzi mají vedle sebe ženskou, která je jim adekvátní. Ty ženské vědí s kým jsou a jsou takové jako kongeniální. Jackson Pollock, můj zamilovaný malíř, který skončil tak, že se zabil v auťáku, měl vedle sebe ženu, Lee Krassner se jmenuje, a to je ne ta jeho Beatrice, to je ta, která s ním žila a která přes všechna ta trápení téměř metafyzická s ním byla a vždycky mu řekla, co má dělat dál, takže když mluví ona, tak je to to samé, jako kdyby mluvil on. A ona maluje gesticky dodnes.

### ***Když máte soucit s prokletými, tak asi víte i to, v čem jste prokletý vy?***

Já jsem nikdy prokletý nebyl. I když máte trápení s láskou nebo musíte dělat něco, co by ste nechtěl, to ještě neznamená být prokletý. Protože můj osud asi nebyl, abych se stal prokletý. Já ale soucitem, jak jsem se to učil od dětství sám od sebe a později od Schopenhauera, právě tím soucitem jsem okamžitě zasažen člověkem, který prokletý je. A řekl bych, dost těch typů se ve svých povídkách pokouším zobrazit. I ta Jarmilka by třeba měla být prokletá. Ona ale prokletá není, ona je dokonce Pannou Marií; ten ji nechce, že je těhotná, každý si z ní dělá legraci, a z ní září něco jako - ne štěstí, ale taková ta blahoslavenost chudých duchem, je v ní něco jako na tympanonu katedrály. Tam jsou vždycky ti blahoslavení, Ti, kterých se už netýká ani narození, ani smrt, ani utrpení, a kteří jsou vlastně na tom světě nepochopitelně šťastní. A dokonce jejich život je takový, že jím ho někdy závidíte, neboť tiito lidé netrpí splínem. Já trpěl vždycky splínem nebo hlubokou melancholií, ale ta melancholie je, jak se dovídáme u pana Jasperse, kategorie mezní, i nálada je kategorie mezní. Ta nálada, to je nesmírně plodné, protože vy jste sice sám, ale je to taková jiskrná samota, a dá se dokonce říct - vždyť se to člověk dovídá od ostatních - že je to vyhledáváno, dokonce alkoholem uměle navozováno, abyste trpěl splínem, abyste byl melancholický - protože v této situaci jste nejpřístupnější něčemu, čemu se říká pevně zjevení. Najednou prostě něco přijde, objeví se vám nějaká myšlenka, na kterou jste mohl čekat jedině v té melancholii. V takovém tom huja, huja, hujajá, v přílišné radosti, nenajdete tu jistou myšlenku. Musí to být v té tichosti, v hlubině melancholie. Leibnizova věta o melancholii věčné stavby, to je taková moje základní věta. Já vím v té melancholii, že umřu, já v té hluboké melancholii vím, že i toto hvězdné nebe se jednou zhroutí, ale přesto je zde okamžik, ve které najednou cítím, že ta věčnost trvá a že já jsem, že dokonce někdy jsem ten, který jsem. To, co bylo řečeno Mojžišovi od Boha. Jenže to se nám stane párkrát v životě. Dostojevskij říká, že když měl záchvat epilepsie, který netrval dlouho, patnáct vteřin, tak tam užíval jakoby to, o co usiloval Breton, ten skleněný dům, ve kterém všechno je pod sklem, kde je skleněné schodiště, skleněné zdi, skleněná postel a on tam leží a přikrývá se skleněným prostěradlem, na kterém dříve či později objeví diamantem vyryto: kdo jsem. Dá se říct, že i psaní je vypsávání se na to, co jsem; to nevíte nikdy. A když, tak jste geniální; tak můžou být i mladí lidé tím zasaženi. Prozaik se to doví celým tím procesem a možná to užijí

několik minut před smrtí, ale je ustavičně ve střehu, jako zenbuddhisté, a zenbuddhista co dělá? Medituje, čte, medituje a dává pozor, kdy se objeví jedna věta. A když ta jedna věta přijde, tak jeho nebesa jsou spasena, a on tou větou léčí, křísí ty druhé. Je to svorník té jisté klenby. Čili vidíte, i to moje psaní je stálé vyzpívání na tu moji poslední definici sebe sama. A zda jsem byl někdy v životě identický, tak jak jsou identické do sebe zacvaknuté patentky Koh-i-noor Waldes? I vy jste identický, ale okamžitě jste zase rozštěpený, *kein Objekt ohne Subjekt*. Už jste zase v tom hrkání, v tom Kantovi, neexistuje *Ding an sich selbst*, a když, tak se k ní dostanete jako k platónské ideji, jako Kierkegaard, skokem, jako křesťanství, tím zázrakem nebo i tou milostí. Také spisovatel ji má, to psaní je v jistém smyslu vyzpívání se pomocí druhých, invokace. Ja rád pořád cítuji, co říkají ti ostatní. Když jsem tak s nimi identický, souhlasím s nimi, ale stále se vyzpívám sám na sebe, na svoje poslání, a tím, že se vyzpívám na svoje poslání, tak se současně vyzpívám i na poslání svých spolubližních, mých spoluobčanů. Dokonce i literatura má takové poslání, že se někdy vyzpívá i na osud lidí celého světa. To je dopřáno geniům, jako byl pan Dostojevskij, jako byl Bruno Schulz, jako byl Babel, jako byl pan Hemingway, jako byl Whitman, kteří zapalují kluky v Africe, v Japonsku, já nevím kde všude.



A přitom jsou ty příběhy psány z úplně jiného prostředí, jedny jsou z Ruska, jedny z Ameriky, některé z Francie; staří Číňané už dávno vymřeli, a dokonce se stalo, že Lao-c' zapálil Henryho Millera teprve teď, v téhle půlce dvacátého století. Teprve teď jsou Lao-c'ovy texty srozumitelné, protože krize světa nazrála natolik, že najednou rozumíme Kanonické knize cnosti a rozumíme panu Lao-c'ovi, který v šestém století odcházal z Číny a zmizel kdesi v Indii, protože se mu zdálo, že společnost a řád v zemi, kde žije není v souladu s tím, jak si to on představuje a jak ho tomu učili ti staří. To je také odpověď na otázku identity, i mé identity neboť si

myslím, že i já jsem hledal v těch druhých, kdo jsem, a pravděpodobně i proto tak rád komunikuju s druhýma. Myslím, že z dosud řečeného vyplývá, že nejraději žiju v komunikaci. To je ta obrana proti nudě a splínu. Komunikace je hrdlo láhve, kterým se proklótvám k těm druhým lidem. V komunikaci dovedu být, a jsem od dětství, s kočkami, protože je to tak snadné, dostat se do kocouří duše, získat si jí, navázat s nimi takové přátelství jako s lidmi. A já vím, že kočky se mnou počítají, patnáct let je mám tam v Kersku, ony trpělivě čekají, kdy přijedu jen a jen za nimi. Protože padá sníh a už dlouho prší, já musím za nimi, protože to jsou mí přátelé, musím jim dát

mléko a maso, ale ony když přijedu, nechtějí jíst, chtějí, abych se s nimi chvíli mazlil, čekají na lidské slovo. To je komunikace, která mi je symbolem vztahu i k ostatní přírodě, kteroukoliv roční dobu považuji za krásnou, protože jsem do přírody zamilován, jsem jí těhotný...

### ***V jakého boha věříte?***

Rozhodně ne v boha jako osobního. Ten bůh je ve mně. Ne, že by to byl Bohumil Hrabal, ale uvnitř své duše do slova cítím, že jsem s něčím spřízněn, ba i že tam někde mám dokonce místo, které je schopno komunikovat s něčím, co je vyšší, než jsem já, co má vyšší náboj, co je transcendentní a směřuje to vždycky k metafyzice. Čili je to to jisté dobro, které vykonává tak malinký pokrok ve světě, a přece každý člověk v ně věří. A toto dobro, které vykoná ten malinký krok dopředu, a já to cítím, nejen já, ale i druzí to cítí, že tento krok je bůh. Bůh je vždycky dobro, podle mě. Problém ovšem je, proč používá i zla. Ovšem, to je světlo a stín a všechno má svůj opak, a teprve jistá syntéza těch protikladů je to, co zavání něčím, čemu říkáme bůh. Čili pro mě je to i u Krista a je to hlavně u Lao-c'e, je to cesta. A já tou cestou zjišťuji, kdy jsem se s tím dobrem setkal, a kdy jsem zase tím dobrem opuštěn. Ale vždycky ho usilovně hledám, je to neustálá cesta za něčím, čemu se říká i světlo. Můj bůh je můj rodný jazyk. Slovo...

...

### ***Jistě jste měl lásky a přátele, kteří vás zklamali a opustili?***

Jistě. Mí andělé zmizeli. A já jsem tedy musel nohou ohmatávat, že přede mnou je téměř propast. Jako pravý traper bych řekl, že jsem musel vyčkat. Vyčkal jsem. Vyčkal jsem v úzkosti, v opravdové tmě, a čekal jsem na nějaké světlo někde, na nějaký pokyn, prostě na někoho, aby mi téměř podal ruku, někdo z těch mých přátel, nebo jsem uslyšel ten hlas, jak jsme o tom mluvili. Kdyby někdo byl zafukal k panu Majakovskému v jistou chvíli, ale nikdo nepřišel, ani přítel, ani žena, zkrátka u Majakovského to muselo být jako u mě, prostě čekal... Čekal jsem týdnů v úzkosti, zpocen, vychrtlý, nevyspalý, až někdo zase přijde zvenčí, a byl to vlastně ten přestrojený anděl, přišel strýc Pepin, anděl přestrojený za strýce Pepina, za pana Karla Marysku, nebo za... Olinka Micková přišla a řekla Bogane, pojedeme, pojedeme hrát tenis... Ale nikdy jsem nebyl v také situaci, že bych chtěl skočit pod vlak, nebo se utopit, naopak.

### ***A co smrt, pane Hrabale?***

Jednou jsem už dal smrti výpověď. Víte smrt je dopis psaný bílou křídou na bílou desku, smrt je zaseknutý psací stroj, automat, který vyrábí zmatené zmetky, hrozcí neviditelná ruka bez prstů, smrt je pád rychlíku do propasti bez dna, vyspané figurky z letadla, které explodovalo. Do poslední chvíle je však naděje na život. Obavy z toho, že není se už čeho bát. Ještě tento večer budeš stolat s Abrahámem. Avšak ví bůh, že bych radši nežral. Smrti jsem dal výpověď... chťením žít.

### ***Už jednou jste řekl, že po havárii jste se díval na lidi jinak. Měli jste blízko k smrti?***

Od té doby, co jsem byl na operaci, dívám se na lidi jináč. Na dálku už poznám, kdo si drží žlučník, už na dálku vidím, jak se motá cukrář, vidím to jeho ztrhaný voko, tu nemoc sladkou, na kterou se musí jít s váhou a s hodinkama v ruce, poznávám podle popelavého ksichtu všechny polámaný játra, poznávám, kdo asi tak do půl roku zhebne, ty oči, co se pořád se vším loučí, dívají se už na druhou stranu kliky. Vidím, že většina lidí kulhá a vrávorá, vidím ty tiky v nespavých očích, poznávám ruce tisknoucí si štítnou žlázu, vidím vrásky v důsledku vytrhaných stoliček, vidím opatrnost žvýkání umělých chrupů a paradentózy, vidím bolestně našlapující paty s ostruhou, třas prstů notorických opilců, vidím ženy, které vycházejí z nemocnice uplakané, že tam nechaly manžely, vidím muže, jak kráčeji z komunálních služeb, kde zařídili pohřeb své ženy, vidím jediné zdravé, a to jsou mladí lidé, šťastní z toho, že jsou nemocní žláзами a láskou. Jak to, že jsem to dřív neviděl? Že jsem tedy viděl špatně? Proto je tak málo sebevražd, protože když je člověk u prdele s dechem, začíná mít naději a víru, že rakovinový vřed zmizí, že rakovinou zachvácené plíce ozařováním tu nemoc ztratí, že se stane zázrak, víte, proto ty krásné loučící se oči, které neustále někoho opouštějí. Víte ze všech nástrojů mám nejraději jehlu. Ta místo hlavy má ouško, do kterého se navlíká nit, a tak se tou jehlou teprve dá šít. Někdy, když se koukám do měsíčné noci vzhůru, mám přesný pocit, že měsíční svit mi někdo navlíká shora do mozku, a tak se dovídám věci, o kterých nic nevím. Mám tušení, že největší neštěstí, co mohlo lidstvo potkat, jsou moc zdraví lidé. Tak nejzdravější lidé na světě jsou nemocní a plní utrpení...

*Uražení a ponížení.*